

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1932 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock angående gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop.

Genom en den 12 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 101, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att för sin del

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera;

dels ock medgiva, att å innehavare av emeritilön för biskop belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa må gäldas ur biskopslöneregleringsfonden.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera.

Häri genom förordnas som följer:

Å innehavare av prästerlig emeritilön belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa skall gäldas ur kyrkofonden.

Lag samma vare beträffande pensionsavgift till nämnda kassa för kyrkoherde i prebendepastorat, som avgått från kyrkoherdetjänsten i sammanhang med avgång med pension från den professur, varmed kyrkoherdetjänsten är förenad.

De närmare föreskrifterna angående avgiftens inbetalning meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer; skolandet från och med samma dag lagen den 22 april 1927 (nr 115) om gäldande ur kyrkofonden i visst fall av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön, upphöra att gälla.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Prästerskapets änke- och pupillförsäkring reglerades tidigare genom ett av Kungl. Maj:t den 6 november 1874 utfärdat reglemente för prästerskapets änke- och pupillkassa, enligt vilket bland andra alla ordinarie och extra ordinarie prästmän voro skyldiga att inträda såsom delägare i nämnda inrättning. Avgifterna till försäkringen utgjordes i första hand av s. k. årsavgifter, motsvarande två procent av delägarrens lön. Härtill kom emellertid för delägare, som ingick äktenskap med kvinna, vilken var mer än 10 år yngre än han själv, s. k. åldersskillnadsavgifter, beräknade enligt en vid reglementet fogad tabell. Avgifterna skulle i båda fallen erläggas ända till delägarrens död. Sedan berörda reglemente sedermera undergått åtskilliga ändringar, utfärdade Kungl. Maj:t den 17 december 1926 nytt reglemente för änke- och pupillkassan. Enligt det senare reglementet, som likaledes förpliktar envar ordinarie eller extra ordinarie präst i svenska kyrkan att ingå såsom delägare i kassan, åligger det delägarne, att utöver en avgift, som motsvarar den förutnämnda årsavgiften enligt 1874 års reglemente och som ingår till den s. k. tillskotts-fonden, gälda ett ytterligare belopp, i allmänhet motsvarande 1½ procent av lönen. Härigenom vinnes delaktighet i en genom 1926 års reglemente nyinrättad »försäkringsfond», varur en särskild pension till änka och minderåriga barn utgår. Ytterligare kunna emellertid tillkomma på särskilt sätt beräknade s. k. tilläggsavgifter, som erläggas av delägare, vars ålder vid den tid, då han inträder i kassan eller erhåller förhöjning av sitt delaktighetsbelopp, överstiger 27 år. Samtliga avgifter enligt 1926 års reglemente utgå till och med det kvartal, varunder efter delägarrens död lönen vid hans befattning eller honom tillkommande emeritilön eller tjänstepension frånträdes, eller varunder delägare fyller 75 år eller varunder han eljest upphör att vara delägare i kassan, dock att delägare, där han så önskar, må erlægga honom åbelöpande tilläggsavgifter på kortare tid. Det nya reglementet skall som regel äga tillämpning på var och en, som inträtt i kassan den 1 november 1926 eller senare, under det att för dem, som tidigare inträtt i kassan, det äldre reglementet i allmänhet fortfarande skall äga tillämpning. Sådan delägare i kassan har dock, därest han före den 1 januari 1929 anmält sig vilja vinna delaktighet i kassans försäkringsfond, haft möjlighet att under vissa villkor och mot erläggande av den ökade pensionsavgiften bereda efterlevande änka och minderåriga barn pension ur nämnda fond, varjämte delaktighet i försäkringsfonden för äldre delägare vinnes på grund av befordran.

*Prästerska-
pets änke-
och pupill-
försäkring.*

Den genom 1926 års reglemente införda ökningen av den i vanliga fall utgående pensionsavgiften från 2 till 3 $\frac{1}{2}$ procent av lönen kompenenserades genom samtidigt utfärdade författningar av ett motsvarande lönetillägg såväl för biskopar, då tillägget skulle gäldas ur biskopslöneregleringsfonden, som för kyrkoherdar, komministrar och adjunkter, beträffande vilka tillägget skulle erläggas genom församlingsavgifter eller ur kyrkofonden. I båda fallen skulle tillägget dock utgå allenast så länge vederbörande kvarstod i tjänst, varemot något motsvarande lönetillägg icke tillkom innehavare av emeritilön enligt lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910 — avseende präster i territoriella församlingar med undantag av prästerskapet i Karlsborgs församling och kyrkoherde i prebendepastorat och senast ändrad genom lag den 13 december 1929.

Lag 1927. För undanröjande av den obillighet, som ansågs ligga däri, att präst, som före fyllda 75 år blivit innehavare av emeritilön, enligt de nya bestämmelserna bleve nödsakad att intill fyllda 75 år själv betala pensionsavgiften till försäkringsfonden, under det att han under sin tjänstetid erhållit ett häremot svarande lönetillägg, antogs av kyrkomötet och riksdagen och utfärdades av Kungl. Maj:t den 22 april 1927 en lag, varigenom förordnades, att å innehavare av prästerlig emeritilön belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassas försäkringsfond skulle gäldas av kyrkofonden.

Sedan samma den 22 april 1927 utfärdats en kungl. kungörelse angående beredande av emeritilöner jämväl åt biskopar, senast ändrad genom kungl. kungörelse den 20 mars 1931, har emellertid i stället beträffande dessa uppkommit den situationen, att lönetillägg utgår så länge vederbörande kvarstår i tjänst, varemot innehavare av biskoplig emeritilön därefter får vidkännas avgiften till försäkringsfonden själv.

Lag 1931. Vid 1931 års riksdag framlades vidare genom en kungl. proposition (nr 37) — i enlighet med ett av 1929 års kyrkomöte fattat beslut — förslag om sådan ändrad lydelse av ovannämnda lag den 22 april 1927, att vad där med avseende å pensionsavgift vore stadgat skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om årsavgift till änke- och pupillkassan enligt 1874 års reglemente.

Föredragande departementschefen anförde i samband därmed:

Då statstjänstemän i allmänhet upphöra att erlägga avgifter till änke- och pupillpensionering i och med inträdet i pensionsåldern, synes mig billigt, att även prästerliga emeriti befrias från utgifter för sådant ändamål. Emellertid komma icke ens med den föreslagna lagändringen alla emeriti att bliva delaktiga av den föreslagna förmänen. I den mån präster, vilkas avgifter till kassans tillskottsfond grundas icke på 1874 års utan på 1926 års reglemente, undfå emeritilön, falla dessa utanför det föreslagna stadgandet. Det hade visserligen varit tillfredsställande, om redan nu ett lagförslag kunnat framläggas, som inbegripit även sistberörda emeriti. Då emellertid det nu föreliggande förslaget syftar till att avhjälpa de missförhållanden

på ifrågavarande område, som för närvarande äro mest kännbara, torde förslaget ofullständighet icke få tagas till intäkt för hela frågans uppskjutande, detta så mycket mindre som det är angeläget, att de emeriti, varom i lagförslaget är fråga, snarast möjligt befrias från erläggandet av avgifter.

För åstadkommande av fullständig lagstiftning på ifrågavarande område torde böra utarbetas och i sinom tid för riksdagen och kyrkomötet framläggas förslag till ny lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgifter, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön. I sammanhang med denna fråga läres ävenledes böra tagas under övervägande utarbetande av bestämmelser därom, att å biskop, som åtnjuter emeritilön, belöpande avgifter till ifrågavarande kassa må gäldas ur biskopslöneregleringsfonden.

Propositionen blev efter hemställan av första lagutskottet (utl. nr 8) av riksdagen bifallen, varefter lag av föreslaget innehåll utfärdades den 13 mars 1931.

Sedan Kungl. Maj:t därefter anbefallt direktionen för änke- och pupillkassan att skyndsamt avgiva förslag i de avseenden, som av departementschefen berörts i ovanintagna anförande, har direktionen uti ett med anledning därav avgivet yttrande anført:

*Förslag av
direktionen
för änke- och
pupillkassan.*

Kyrkofonden erlägger för närvarande betalning för alla de pensionsavgifter till kassan med undantag av åldersskillnadsavgifter enligt 1874 års reglemente, som åvila de nuvarande innehavarna av prästerliga emeritilöner. Erhåller präst, vilkens delaktighet i kassan grundas på 1926 års reglemente, emeritilön vid 70 års ålder, får han enligt nu gällande bestämmelser själv erlægga den del av grundavgiften till kassan, som belöper å tillskottsfonden till och med det kvartal, varunder efter delägarrens död emeritilönen av stärbhuset frånträdes, varunder han fyller 75 år eller varunder han eljest upphör att vara delägare i kassan. Någon utredning om storleken av de pensionsavgifter, som på grund av ifrågasatt lagändring även sistnämnda innehavare av emeritilön skulle få erlagda av kyrkofonden, är icke möjlig att åstadkomma. Det torde dock icke behöva befaras, att kyrkofonden genom den föreslagna åtgärden skulle behöva vidkännas ökade kostnader för angivna ändamål, då avgifterna för dessa delägare upphöra vid 75 års ålder.

Åldersskillnadsavgifter enligt 1874 års reglemente, belöpande å innehavare av prästerliga emeritilöner, uppgå för innevarande ecklesiastikkvartal till sammanlagt 119 kronor 88 öre och torde framdeles icke komma att väsentligt överstiga denna summa. Kyrkofonden skulle alltså icke i nämnvärd mån belastas, om berörda åldersskillnadsavgifter påfördes densamma.

För närvarande utgå endast två emeritilöner till biskopar. För biskopslöneregleringsfonden torde det sakna betydelse, om avgifterna till kassan för berörda innehavare av biskopliga emeritilöner påfördes fonden. Under förutsättning av endast två emeritilöner torde grundavgifterna komma att variera mellan 130 och 250 kronor per kvartal. Någon förhandsberäkning av eventuella tilläggsavgifters storlek är icke möjlig.

Direktionen avgav i samband därmed dels förslag till lag, att alla å innehavare av prästerlig emeritilön belöpande pensionsavgifter skulle erläggas av kyrkofonden dels ock förslag till lag, att alla å innehavare av biskoplig emeritilön belöpande pensionsavgifter skulle erläggas av biskopslöneregleringsfonden.

Yttranden över samma förslag ha avgivits av samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium. *Domkapitlet i Uppsala* har därvid anfört, att då syftmålet med den ifrågavarande lagstiftningen syntes vara att befria alla innehavare av prästerliga emeritlöner från skyldigheten att erlægga pensionsavgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa, domkapitlet funne sig böra hemställa, att ifrågavarande förmån utsträcktes att omfatta jämväl teologie professorer emeriti, vilka innehaft prebendepastorat och vore delaktiga i änke- och pupillkassan. Jämväl *domkapitlet i Luleå* har ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke befrielse från dylika avgifter billigtvis borde beredas även bemälda prebendarier.

Över direktionens förslag ha därjämte *kammarkollegium och statskontoret* avgivit ett gemensamt utlåtande, däri anföres bland annat:

Den ökade ansvarighet för pensionsavgifter till kassan, som bleve en följd av den nu föreslagna lagbestämmelsen om pensionsavgifters gäldande ur kyrkofonden, komme att föranleda ökade utgifter för denna fond därigenom att fonden skulle hava att bekosta jämväl de åldersskillnadsavgifter, vilka skola utgöras jämlikt 1874 års reglemente. Efter vad änke- och pupillkassans direktion meddelat, uppgå de avgifter, varom sålunda är fråga, allenast till ringa belopp. Kyrkofondens nu föreslagna ansvarighet för avgifter för emeriti, vilkas delaktighet grundas på 1926 års reglemente, kan, så länge nuvarande inskränkningar i rätten till emeritlön kvarstå och nu gällande delaktighetsbelopp i kassan bibehållas, icke förväntas komma att annat än möjligen tillfälligtvis öka det nuvarande ansvarighetsbeloppet utan snarare efter hand sänka detta. I den mån emeritlön tilldelas präster, vilkas delaktighet grundas å 1926 års reglemente, minskas nämligen antalet emeriti, vilkas delaktighet grundas å 1874 års reglemente; och avgifterna för de förra upphöra vid 74 års ålder, under det att avgifterna för de senare skola erläggas under återstående livstiden.

För de två första kvartalen av ecklesiastikåret 1931/1932 hava för innehavare av emeritlöner blivit av statskontoret ur kyrkofonden utbetalade, på grund av 1927 års lag enligt dess ursprungliga lydelse 324 kronor 6 öre och på grund av den genom 1931 års lag införda tilläggsbestämmelsen 8,475 kronor 61 öre, motsvarande för helt år omkring 650 kronor och 17,000 kronor eller sammanlagt omkring 17,650 kronor. Under ifrågavarande år utgjorde antalet tilldelade emeritlöner 135 för kyrkoherdar, 38 för komministrar och 24 för extra ordinarie präster. Då enligt Kungl. Maj:ts brev den 11 april 1930 det belopp, som årligen må utgå ur kyrkofonden till emeritlöner för präster, skall från och med nämnda ecklesiastikår tillvidare vara uppdelat i följande antal emeritlöner, nämligen högst 145 för kyrkoherdar, högst 45 för komministrar och högst 35 för extra ordinarie präster, torde kunna beräknas att, därest samtliga emeritlönerum blivit tillsatta, kyrkofondens utgifter komme att ökas med omkring 3,000 kronor, varigenom samtliga kostnader — inbegripet åldersskillnadsbeloppen — kunde beräknas till omkring 21,000 kronor. Det synes dock icke osannolikt att yngre präster i flera fall än äldre präster berett sig delaktighet i försäkringsfonden samt att till följd därav kyrkofondens ansvarighet för avgifter till försäkringsfonden kommer att ökas i den mån yngre präster inträda i emeritiåldern och erhålla emeritlön.

I avseende å kostnaden för biskopslöneregleringsfonden för fullgörandet av åliggande att till kassan betala pensionsavgifter för innehavare av eme-

ritilön för biskop torde få hänvisas till kassadirektionens yttrande. Av detta yttrande torde få slutas att, under förutsättning att tre emeritilöner för biskop utgå och att delaktighetsbeloppet är det nuvarande, biskopslöneregleringsfondens årliga bidrag icke kommer att överstiga 1,500 kronor.

I sak hava ämbetsverken icke annan erinran mot de framlagda förslagen än att den av domkapiteln i Uppsala och Luleå stift gjorda anmärkningen synes befogad. Kyrkoherde i prebendepastorat är enligt 1 § lagen om emeritilöner för präster utesluten från rätten till sådan emeritilön. Däremot är sådan kyrkoherde delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Departementschefen anför i propositionen:

Mot vad kammarkollegiet och statskontoret sålunda anfört har jag i saken ingen erinran att göra. I formellt hänseende vill jag i så måtto föreslå en ändring i vad som föreslagits, att jag förordar, att bestämmelsen om pensionsavgift för innehavare av biskoplig emeritilön icke må intagas i en särskild lag, utan att, såsom fallet varit i fråga om beslut att från biskopslöneregleringsfonden gälda de biskopliga emeritilönerna, medgivande må av riksdagen inhämtas om utbetalande ur sagda fond av ifrågavarande avgift. De närmare föreskrifterna angående avgiftens inbetalning till änke- och pupillkassan torde böra meddelas av Kungl. Maj:t. Därest vad sålunda föreslås varder av riksdagen bifallet, läser Kungl. Maj:t därefter komma att underställa föreliggande frågor jämväl allmänt kyrkomöte.

Departementschefen.

Det må här anmärkas, att kyrkofonden vid utgången av räkenskapsåret 1930/1931 uppgick till ett belopp av 55,452,396 kronor 70 öre, vilket i förhållande till behållningen vid räkenskapsårets ingång innebar en ökning av 2,587,732 kronor 61 öre. Biskopslöneregleringsfondens behållning vid utgången av samma räkenskapsår utgjorde 1,553,145 kronor 53 öre, vilket åter i förhållande till den ingående behållningen innebar en minskning av 38,188 kronor. För närvarande utgår av sistnämnda fond — förutom åtskilliga andra anslag och utgifter — allenast en emeritilön till biskop.

Kyrkofondens storlek m. m.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att i fråga om gäldandet av de olika pensionsavgifter, som åvila prästerskapet, mindre enhetliga regler äro gällande. Detta förhållande torde visserligen icke kunna helt avhjälpas genom förslaget utan synes sammanhånga med bristerna hos det prästerliga avlöningssystemet överhuvud, vilket torde fordra en snar omreglering med enhetliga och överskådliga bestämmelser. Då förslaget emellertid måste anses innebära en skälig lättnad för de präster, som avgått ur tjänst men alltjämt äro skyldiga att bidra med avgifter till änke- och pupillkassan, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att förevarande proposition må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 mars 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Borell**, *Larson* i Lerdala, *Schlyter*, *Bissmark* och *Julin*;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Lindqvist* i Halmstad, *Lindley*, *Olsson* i Rimforsa, *Johansson* i Brånalt, *Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Mellerud och *Grapenson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.